

ii. milli türkoloji kongresinde sunulmuş bildiri;
istanbul, 5-9 Şubat 1979.

Non, nisi parendo, vincitur.
Francis Bacon (!?)

	* dİLde anARŞİ vE TÜRk DİlİNDE ANARŞİ	efrasiyap gemalmaz

(!?) = acaba? / aklımda böyle kalmış. / yanılmış olabilirim.

dünya dilleri arasında türkçenin yeri:

dünya dilleri arasında halen üç bin dil konuşulmaktadır.¹ bu üç bin dil arasında, türkçe, kendilerine “*türk*” diyenler / denilenler yani türkler farkında olmasa bile, ilk beş sırayı alanlardan biri olup, konuşma dili olarak çince ve ingilizceden sonra gelmekte, rusça ve ispanyolca ile atbaşı gitmektedir.² bugün türkçenin şu vy bu lehçesini, ana dili vy ikinci bir dil olarak konuşan 150 milyondan fazla insanın 120 milyon kadarı kendilerinin türk asıllı olduğunu bilmektedir.³ ancak bilindiği gibi, türklerin büyük bir kısmı, ana / ata dillerini tam manasıyla bir kültür dili ve hele bir devlet dili olarak kullanma hakkından, kendi beceriksizlikleri ve emperyalist güçlerin çeşitli çıkar oyunları sonucu mahrum bırakılmışlardır.

türkler ve dış güçler:

hoşgörülerini “*yaratılmışı hoş gördük; yaratandan ötürü*” şeklinde dile getiren türklerin, inanç ve kültürleri icabı, diğer kültürlere, zaman zaman hayranlık derecesine

¹ POTIER, B. ; *Les Langues dans le Monde, Le Langage*, s. 228

² UNESCO’ya göre konuşma dilleri arasında 11. sırada Avrupanın ortasından Asyada Pekine kadar uzanan bir alanda konuşulmaktadır (TURQUIE, *les Guides Bleus*, Hachette 1978). Dünya nüfusu 1978’de 4 milyara ulaşmıştır. Bu nüfusun %3’ü Türk asıllıdır. Mandarin Çincesi, 500 milyon; İngilizce, 270 milyon; İspanyolca, 160 milyon; Rusça, 130 milyon; Türkçe, 120 milyon (Türkiyeli Türkçesi, 27. sırada 30 milyon) kişi tarafından konuşulmaktadır (W. W. GAGE; *List of Languages with Numbers of Native Speakers*, Washington 1969.)

³ bk. *Rakamlarla Büyük Türkiye - Türkçe Dünyada Üçüncü Dil...*, *Günaydın Gazetesi*, 12 Eylül 1977 (2. Bölüm: Anadolu Haberleri, 3. s.); DÖNMEZ, Yusuf, *II. Türk Dünyasının Beşeri ve İktisadi Coğrafyasına Toplu Bakış, Türk Dünyası El Kitabı*, Ankara, 1976, s. 46-48.

vardırabildikleri müsamahalarından istifade eden bu emperyalist güçler, türkleri bin yıldan beri alt edilmesi zor bir kuvvet haline getiren içinde yaşadıkları islam dünyasından ve onun medeniyetinden koparmak için faaliyetlerini gün geçtikçe daha da derinleştirmektedirler.

inanç ve kültürleri icabı, amerika, avusturalya kıtalarının yerlilerini imha ederek buralarda ekseriyet durumuna geçen, afrika yerlilerini köleleştirerek insanlık haklarını ellerinden alan bu gerçek barbar uygarlar, islam dünyasını da kendi kirli emelleri ugruna parçalama ve köleleştirme yolunda attıkları adımları gittikçe sıklaştırarak 19. asrın başına kadar gelmişlerdir.

osmanlı devletinin yıkılışı:

19. asrın başında oldukça teşkilatlanan ve silahlanan bu güçler, türk ve islam dünyasının en kuvvetli, en uzun ömürlü ve en hatırı sayılır devleti olan osmanlı devletini parçalamak için bir yandan dışarıdan silahlı saldırılarını sürdürürken, diğer yandan içeriden, ya satın aldıkları, ya bilgisizliklerinden faydalanıp iyi niyetlerini sömürebildikleri **sözde münevverleri** (aydınları), devlete karşı ayaklanmaların tahrikçileri, suiistimallerin ustaları haline getirdiler. böylece elde ettikleri, kendi ifadeleriyle **“hasta adam osmanlı devleti”**, 20. asrın ilk yarısında ve 1. dünya harbinin sonunda bir bakıma ölmüş. ancak, aşıladıkları hastalıkların halkın bünyesine tam olarak işlememiş olması sebebiyle bu ölünün terekesinin yagma edilmek için henüz yeteri kadar hazır olmadığı görülmüştür.

türkiye cumhuriyetinin kuruluşu:

bunun üzerine, osmanlı devletinin topraklarının bir kısmı üzerinde akıllarınca kurulmasına müsaade ettikleri yeni türkiye cumhuriyetini, hastalıkları halka yaymak için programlamak üzere kültür güçlerini seferber ettiler. artık, türkiye halkı, bin yıldan beri geliştirmiş ve sindirmiş olduğu kendisini millet yapan medeniyetten kopararak, “kalkınmak”, “ilerlemek”, “çagdaş uygarlık düzeyine varmak” bahaneleriyle “devrimcilik”⁴ adı altında yeni maceralara sürüklenecek; fakat, kendisini bu maceralara sürükleyenler, kendisine geçerli metot ve teknik yerine, kendi kültürlerinin, çoğu işe yaramaz kırıntılarını vereceklerdir. şimdi, avrupalılar gibi giyinen, yaşayan, evlenen, boşanan, ölen, kırık dökük de olsa, ingilizce, fransızca, almanca konuşan, batıyı her şeyiyle seven, her türlü sosyal münasebetinde batıyı örnek alan, geçmişine ait ne varsa küçük gören, dini afyon sayan, türkiye halkını bayagı, türkçeyi kaba ve güçsüz bulduğu için haberleşmesinde türk halkının anlamadığı gereksiz taşıma vy uydurma dil unsurlarını kullanmaya çalışan, sözde demokrasi içerisinde antidemokratik kanunların ve sloganların arkasına sığınmış bir baskın güruh türetilmiştir.

ve bir anarşinin olgunluk çağı:

bu güruha karşı çıkanlar vy bu güruh içerisinde yetişip durumun vahametini kavrayarak **sagda** vy **solda** kendilerine çıkış kapıları arayanlar, gericilik ve faşistlikle vy bölücülük / yıkıcılık ve komünistlikle itham edilmiş; zaman zaman şiddetle cezalandırılmış ve hakikatte istemeseler bile, birbirlerinin ve devletin en acımasız düşmanları haline getirilmişlerdir. böylece, türkiye, her konuda birbirine tamamıyla zıt birçok değişik

⁴ Bizdeki tatbikatıyla, “devir-” kökeninden yapılan bu kelime çok yerindedir. Ancak, sanıldığı gibi, Arapça “*inkılab*” vy Fransızca “*revolution*”un değil, olsa olsa Arapça “*tahrifat*”, Fransızca “*destruction*” kelimelerinin karşılığı olabilir. Değil Türkçeyi bütün incelikleriyle bilip kullanan büyük önderimiz Atatürk’ün, kimin olursa olsun kurduğu bir devlete böyle bir durumu yakıştırabileceğine nasıl inanılabilir?!...

inanç ve kültürlerin değer hükümlerinin çok kere ne istediklerini bilmeyen savunucularının çatıştığı bir ülke haline dönüştürülmüştür.

yanlış teşhis ve yanlış tedavi:

yaratılan anarşinin neticesi olarak ortaya çıkan sosyal ve bilhassa ekonomik dengesizlikler, ya maksatlı hesaplar, ya bilgisizlik yüzünden anarşiye sebep sayılmış; yapılan arazi (septomatik) tedaviler, hastalığın görünür yanını zaman zaman gizlemişse de, ilaçların her kesilişinde, hastalık belirtileri eskisinden daha şiddetli bir şekilde ortaya çıkmıştır; gerçek teşhisin, medeniyet değiştirmeye zorlanmaktan ileri gelen bir bunalım, milli ruhta meydana getirilmiş bir kişilik çatışması olduğu türkiye halkından saklanmaya çalışılmıştır.

ayrı yoldakilere ayrı diller; birbirini anlamasın gidiler.

bu bunalımdan, bu milli ruhta meydana getirilen kişilik çatışmasından türkçe de nasibini almış; yollarını ayıranlar dillerini de ayırmaya kalkmışlar ve bugün, düzenli yapısı, yabancı unsurları kolayca kabulü ve bilhassa geniş bir sahaya yayılmış zengin kültür ve edebiyat birikimiyle pekala dünyanın sayılı kültür dillerinden biri olması gerekirken, türkçeyi, lügatsız, gramersiz, cılız ve bozuk tercüme ve taklitlerin fukara ve anlaşılmasız dilleri haline koymuşlardır.

her şeyin devletten beklenir olduğu bir sistemde acizlerin elinde kalmış bir devlet:

böylesine tutarsız dillerle yapılan, köksüz, milli bir hedefi olmayan, **törenselle eğitim** ve **öğretim**, diplomalı cahilleri çoğaltmış; mesleğe atılan, yaratıcı güçten, zeka kıvraklığından mahrum bu cahiller, yetişen nesillere iş sahası açamamışlar; herşey devletten beklenir olmuş; devlet acizlerin elinde kalmış; artan **işsizlik** bu sıkıntılı devrede anarşinin tuzu biberi olmuştur.

gelin bir plan yapalım.

daha önce de, çeşitli vesilelerle bazı düşünür ve yazarların zaman zaman temas etmiş oldukları, türk kültürünün en tabii taşıyıcısı türkçenin uğratılmış olduğu bu felaketi ve aldığı derin yaraları ve bu yaraların tedavisi için tutulabilecek yolları burada bir bütün haline getirip sizlere sunmama çalışacağım.

konu aşağıdaki plan dahilinde ele alınacaktır:

1. dilde anarşi derken ne anlıyoruz?
2. türk dilinde anarşi.
3. türk dilinden ve dolayısıyla türk dünyasından anarşinin izlerini silebilmek için tedbirler.
 - 3.1. **i. yol:** türk dünyasından türklerin girmiş olduğu eski medeniyetlerin izleri tamamıyla silinmelidir.
 - i. sonuç:** başka dil, başka kültür.
 - 3.2. **ii. yol:** türk dünyasında türklerin girmiş olduğu eski medeniyetlerin izleri yeniden diriltilmelidir.
 - ii. sonuç:** milli dil, milli kültür.

1. dilde anarşi derken ne anlıyoruz?:

haberleşme takımı: dil.

en geniş manasıyla dil, canlı vey canlı sayılabilecek varlıkların⁵ çevreleriyle ve bilhassa hemcinsleriyle bilgi alış verişinde bulunabilmeleri için, bunların her türlü ihtiyaç, imkan ve kabiliyetlerine göre geliştirilmiş çok hususi ve bazan oldukça teferruatlı kuruluşa sahip bir karşılıklı haberleşme (communication) takımıdır.⁶ bu takımla, bilgi (connaissance = insan tarafından kavranılmış fikir, his, düşünce vs.) adını verdiğimiz malzeme, ihtiyacı karşılamak üzere işlenerek (encodage) haber (message) haline getirilir. o halde, dil dediğimiz karşılıklı haberleşme takımının yapısı ve kullanılma tarzı kullananın ihtiyacına göre değiştirilebilir. ancak, bu değiştirme, eğer mutlak bir anlaşma sağlanmak isteniyorsa, tarafların hilafına geliş güzel, keyfi bir değiştirme olmamalıdır. takımın parçaları maksada uygun ve gerektiği şekilde birleştirilmeli ve işlenecek malzemeye usulünde tatbik edilmelidir. aksi halde yapılan iş, malzemenin zayiine yol açarak beklenen neticeyi veremeyecek ve ısrar edildiği takdirde, takımın parçaları, hatta bazan bütünü hasara uğrama tehlikesiyle karşılaşacaktır.

anarşi dilde mi, dili kullananda mı?

dil, bir haberleşme takımı olarak ele alındığında, **kumanda yokluğu, baş tanımazlık** manasına gelen **anarşinin** doğrudan doğruya dilde değil, dili kullananlarda (makine vey cemiyette) aranması gerekir. çünkü, alet değil, ancak aleti kullanan anarşist olabilir. bu sebeple, anlaşıldığı üzere, dilde anarşi derken, dar manasıyla insan cemiyetindeki anarşinin -yani fertler arasındaki yeterli haberleşmenin bozulması neticesi ortaya çıkan sosyokültürel bunalımların- dildeki tezahürünü ifade etmiş olmak gerekir.

dil bir sosyal değer mi?

bütün diller gibi, insanların kullandıkları diller de, bizzat medeniyetin içinde bulunan birer sosyal değer değil, sosyal değerlerin meydana getirilmesinde, geliştirilmesinde ve devamlarının sağlanmasında kullanılan birer vasıtaadır. milli kültürü yabancılaşmaya karşı koruyan birer filtre niteliğindeki sosyal değerler, cemiyetin fertleri tarafından yeterince hazır olarak bulunur, benimsenir ve yaşanır. bir cemiyet içerisinde, sosyal değerlerin taşınmasında ve kültür alış verişinde alet ve malzeme niteliği taşıyan dil de, fert tarafından hazır olarak bulunur; ancak, benimsenmez, öğrenilir; yaşanmaz, kullanılır. eğer böyle olmasaydı, bir milletten olmak için, o milletin adını verdiği ve fertlerinin karşılıklı anlaşmada kullandığı dili öğrenmek yetişirdi vey kişi, bütün sosyal değerlerini reddettiği halde, bir kere söz konusu anlaşma dilini öğrenmiş olduğu için o milletten kopamayabilirdi.

belli bir insan dili, bir cemiyetin bütün sosyal sınıflarının, gerek kendi içlerinde, gerek aralarında anlaşmak, geçmişin mirası üzerinde hak sahibi olmak ve geleceğe kültür

⁵ AKMAN, Toygar, *Madde İçindeki Canlılık*, **Bilim ve Teknik**, Sayı: 132, s. 11-14; AKMAN, Toygar, *Evrindeki Şuur Yapısı*, **Bilim ve Teknik**, Sayı: 120, s. 8-13.

⁶ bk. STALİN, J. V., **Marksizm ve Dil**, İstanbul, 1967, s. 15-16. Bu eserde dilin aletlik vasfı ele alındıktan sonra “*Dil, insanlar arasında anlaşma ve haberleşme vasıtası olarak, sırf bütünüyle cemiyete hizmet etsin diye, cemiyet üyeleri için müşterek ve cemiyet için tek olsun diye, cemiyetin üyelerine mensup oldukları sınıfa bakmaksızın aynı şekilde hizmet etsin diye mevcuttur ve sırf bu maksatla kurulmuştur. Dil, bu durumda, bütün halk için müşterek alet olmak durumundan ayrıldığı, sosyal gruplardan birini diğerleri aleyhine olarak tercih eder, destekler bir tavır aldığı takdirde, öz vasfını kaybeder, cemiyette insanlar arası bir anlaşma ve haberleşme vasıtası olmaktan çıkar, ...*” denilmektedir.

mirası bırakmak üzere ortaklaşa kullandıkları sözlü ve bilhassa yazılı işaretlerden ve işaretlerin düzenini tayin eden kaidelerden teşekkül etmiş bir takımdır.

dil halkın, sosyal değerler milletin mahdır.

her takım gibi, haberleşme takımı olan dili de usulünde kullanmak, insan için, belli bir kabiliyeti ve zamanla geliştirilmiş alışkanlığı gerektirir. insanlar, bu alışkanlığı ekseriyetle belli bir çevre içinde duyup konuşma ve okuyup yazma yoluyla kazandıkları için, dilin başlı başına sosyal bir değer olduğunu sanmakta haklıdırlar. ancak bilindiği üzere örnekleri nispeten az da olsa, bir dilin, bir cemiyete ihtiyaç duyulmadan tek taraflı öğrenilmesi ve hatta kullanma alışkanlığının dahi kazanılması mümkündür. dil halka aittir; bir medeniyete has düşünce mahsülü sosyal değerler ise millette... bu yüzdendir ki, aynı dili kullandıkları halde millet olamamış ve millet olma vasfını yitirmiş ve ayrı dilleri kullandıkları halde millet olma vasfını kazanmış halklar vardır.⁷ aynı dili kullanmak, tekbaşına, millet olmayı sağlamaz; ancak, iyi niyetle kullanıldığında kültür alışverişini sağlayarak ortak sosyal değerlerin teşekkülü meselesini halletmeyi kolaylaştıracağından, millet olma şansını artırır.

dil adını çok kere milletten alır.

millet teşkilatlanıp devlet kurarak diğer milletler nezdinde varlığını tescil ettirir; kullandığı dil ve dillere de çok kere kendi adından ad vererek devlet dili / resmi dil / uyruk dili ihtiyacını milli bir isim altında sağlar. bu seviyede, dil, kendisine güvenilir bir bakıcı, koruyucu bulmuş olur. milleti meydana getiren halkın yeni ihtiyaçlarını karşılamak üzere alet bakımından zenginleştirilir.

bir kültür şartlanması: millet olmak.

millet olmak, belli bir halk arasındaki ortak bir kültür şartlanmasının neticesidir. bu şartlanmayı sağlamakta en mühim vazife de her halde dile düşmektedir. gerçekten milliyetçi devlet ve devlet adamları, varlığını millete borçlu ve milletin hizmetinde olması gereken devletin bekasını sağlamak için dili korurlar; dış kuvvetler tarafından parçalanmasına engel olmak için, hissi oyunlara alet olmaksızın onu ilmi bir kontrol altına alırlar; söz konusu şartlanmayı bozacağı endişesiyle halkın ilgili kesimlerine ait olmayan gereksiz uydurmalara ve dışarıdan taşımalara itibar etmezler.⁸ bilirler ki, milli dil denilen bu takım, cemiyetin ihtiyacı dışında, fertlerin ve sosyal sınıfların, dış kültürlerin tesiri altında gelişmiş keyfi müdahalelerine uğradığı takdirde bozulur; yeni durum cemiyetin diğer fertleri ve sosyal sınıfları tarafından, haklı olarak, dış kültürlerin ihtiyaç duyulmayan diğer mahsulleriyle birlikte reddedilir; müdahalede bulunan fertler ve sosyal sınıflar, bir zaman için baskı güçlerini kullansalar bile, söz konusu cemiyette ortaya çıkan sosyokültürel çözülmeye mani olmak zamanla imkansızlaşır; milli birliğin bozulması kesinleşir.

⁷ İsrail Devleti kurulduğu zaman, İsrail'e gelen Yahudiler, geldikleri ülkelerin dillerini ana dili olarak konuşup yazıyorlardı. Ancak, Musevilik onlarda millet olma şuurunu yaşatmış ve nihayet filizletmişti. Binlerce yıl konuşulmamış olan Tevratın dili ve yazısı, yeniden diriltilerek bu ayrı dilleri konuşan insanlara ikinci fakat ortak bir dil haline getirildi. Bu dil, Yahudilerin gelecek nesillerinin ana dili (birinci dili) olma şansını kazanmış görünmektedir. Dillerini yitirmiş olmalarına rağmen, inanç ve kültürlerini yaşatmasını bilmiş olan Musevî halk, bu gün kat kat kalabalık halklara bölünmüş, ortak bir dili konuşup yazan Arap dünyası karşısında millet olduğunu ispat etmiştir. krş. LEVEND, A. S. , *Uydurma nedir? Uydurmacılık neye derler?*, **Dil Devrimi Üzerine**, Ankara, 1967, . s. 174; ATAY, F. R. , **Dil, Dil Devrimi üzerine**, Ankara, 1967, s. 215-216.

⁸ **Dikkat:** "yasak koyarlar." demiyorum!.

milli olan dilden çok düşünüş tarzıdır.

her takım gibi, haberleşme takımı olan dilin de ihtiyaç duyulan aletlerinde (dil unsurları) mutlak bir millilik vasfı aramak yersizdir.⁹ bir dil; dil unsurlarının menşei, yapısı, birleşme düzeni ne olursa olsun; bir milletin fertlerinin karşılıklı anlaşmalarını eksiksiz sağlayabiliyorsa (buna “senkronik¹⁰ (eşzamanlı) bağ” diyoruz), nesilleri arasındaki bağı kesintisiz kurabiliyorsa (buna da “diakronik¹¹ (artzamanlı) bağ” diyoruz) millidir. bunları gerçekleştiremiyorsa, ne kadar öz ve düzenli olursa olsun milli değildir. bu hususta devlete düşen, halkın ilgili kesimlerinin (aile, okul, sosyal sınıf, meslek vs.) anlaşma ihtiyaçlarını karşılamak için ortak bir şuurla hareket etmelerinin teminine çalışmaktır; yani, milleti meydana getiren halka ters düşmemektir.

anlaşılmak isteyen anlaşılacak dili kullanır.

dilde zorlama doğru değildir. esasen, anlaşılacak isteyen, anlaşmak istediği kimsenin anlayacağı şekilde dil kullanmak mecburiyetindedir (lengüistik adaptasyon / dilsel uyum). gerçek manada milli birlik sağlanmaya başlandığında, dil birliği, ister istemez zamanla sağlanacaktır.¹² kolayca anlaşılacağı üzere milli birliği sağlamak için dilden değil, düşüncenin mahsulü olan sosyal değerlerden, hoşgörü ile geliştirilecek kültür ve ülkü birliğinden başlamak gerekir.

dili boz; milleti dağıt.

kurulmuş bir milli birliği bozmak vey kurulumakta olan bir milli birliği engellemek içinse, işe, oluşmuş hoşgörüyü yok etmekle ve içinde bütün sosyal değerlerin ifadesini bulduğu haberleşme takımı olarak kullanılan dile bozucu müdahalelerde bulunmakla, onu çalışmaz hale getirmekle başlamak yerinde olur.¹³

toplum hoşgörüsünü yitirdiğinde ve sosyal müesseselerin meydana getirilmesinde, geliştirilmesinde ve devamlılığının sağlanmasında kullanılan dil dediğimiz bu haberleşme takımı bozulduğunda, kısmen vey tamamen terkedildiğinde, milleti meydana

⁹ Bugün, Fransızca, İngilizce, Almanca, Rusça, Çince, Japonca gibi kültür dillerinde, bu dilleri ana dili (birinci dil) olarak konuşup yazanlar için de büyük güçlükler çıkaran alınma unsurlar ve dilin bünyesinde meydana gelmiş istisnaî durumlar vardır. Uygun devrimlerle bu dillerden bu alınma unsurlar, bizde olduğu gibi, atılabilir; bu dillerdeki istisnaî durumlar kolaylık sağlamak bahanesiyle yaygın kaidelere bağlanabilir; hatta, alfabe değişikliği yapmaya gerek görülmezsiniz, bir imlâ devrimiyle bu dillerin bizde olduğu gibi nispeten fonetik yazılması yoluna gidilebilir. Fakat, bu dilleri konuşan ve yazan milletlerin, millet sevgisinden yoksun (!) akılsız (!) ve gerici (!) devlet ve ilim adamları, milletlerinin geçmişleriyle kültür bağlarını koparmamak bahanesiyle bu faydalı devrimlerin yapılmasına karşı çıkmaktadırlar.

¹⁰ frn. *synchronique*; ing. *synchronic*.

¹¹ frn. *diachronique*; ing. *diachronic*.

¹² Ancak, millî birlikle dil birliği arasında bir sıra farkı değil, bir paralellik söz konusudur. Millî birliğin gelişmesi dilin kararlılığına bağlıdır. Bu durumu **KONFÜÇYUS** şöyle ifade etmiştir: “*Önce dili düzeltirdim (ona kararlılık getirdim). Dil düzgün olmazsa, kelimeler düşünceleri iyi anlatamaz. Düşünceler iyi anlatılmazsa, yapılması gereken şeyler iyi yapılamaz. Gereken yapılamazsa ahlak ve kültür bozulur. Ahlak ve kültür bozulursa, adalet yolunu şaşırır. Adalet yanlış yola saparsa, halk güçsüzlük ve şaşkınlık içine düşer. Ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez. Bu sebeple söylenen sözü doğru söylemeli. Hiçbir şey dil kadar mühim değildir.*” **TİMURTAŞ, F., Türkçemiz ve Uydurmacılık**, İstanbul, 1977, s. 81.

¹³ “*Milleti ortadan kaldırmanın en kestirme yolu onun dilini ortadan kaldırmaktır.*” **GÖKBERK, M. ; Millet oluş yolunda dil davası, Dil Devrimi Üzerine**, Ankara, 1967, s. 66.

getiren fertlerin geçmişleriyle olan (diakronik/ artzamanlı) ve birbirleriyle olan (senkronik / eşzamanlı) irtibatları kesilecek, uzun bir geçmişe dayanan kültür şartlanmasının neticesinde geliştirilmekte olan ortak değer hükümleri ortadan kalkacak ve millet olma vasfını kaybetmekte olan bu cemiyette anarşi başlayacaktır.¹⁴

2. türk dilinde anarşi:

uzun lafın kısası.

türk halkının, millet olma yolunda, bilinen tarihi boyunca birkaç büyük kültür çevresi değiştirmiş olduğunu biliyoruz ve yine islamiyet öncesine ait olan devrede, çeşitli dinlere giren türklerin, göktürk ve uygur devletlerinin merkezi otoritelerini kaybetmelerine ve yıkılmalarına yol açtıklarını da biliyoruz. bu devrede, türk dili üzerinde devletçe müdahalelerde bulunulduğunu sanmıyoruz. türk halkı, nisbeten kendi iradesiyle değişikliğe uğrattığı kültürünün ihtiyaçlarına cevap vermeye dilini de tabii gelişmesi içerisinde yaşattı. kültür münasebetinde bulunduğu halkların dillerinden yeni dil unsurları aldı ve kendi dil imkanlarıyla yeni kavramları karşılamak üzere yeni dil unsurları meydana getirdi. bu arada, dilediğince, kültürünü tespit etmekte kullandığı yazısını bile, girdiği yeni kültür çevrelerine uyararak değiştirdi. türk dünyasının bu devrede içinde bulunduğu anarşiyi, bize ulaşan metinlerde kullanılan dil unsurları, değişik alfabelerle meydana getirilmiş yazı çeşitleri ve imla tutarsızlıklarında görmekteyiz.¹⁵

10. asırda, islami kültürle teması geçen türkler, kitleler halinde müslüman olmaya başladılar. yeni din, yeni ihtiyaçları, yeni ihtiyaçlar yeni kavramları getirdi. önce islamiyetin türkler arasında yayılmasında aracı olan farsçadan bazı dil unsurları alındı ve türkçenin imkanlarıyla bazı yeni kavramlara işaretler bulunmaya çalışıldı. daha sonra araplarla teması geçilince, islami kültürün asıl taşıyıcısı olan arapçadan çeşitli konulardaki dil unsurları türkçeye akmaya başladı. bu akışa hiç bir kuvvet ciddi olarak karşı koymadı. islamiyet öncesi devrede kullanılan alfabe ve yazılar zamanla terk edilerek, sonradan islam medeniyetinin ortak yazısı haline alacak olan, yeni girdikleri dinin temel kitabı “kur'an”ın yazılmış olduğu arap yazısından mülhem, bugün **eski yazı** dediğimiz, **islami türk yazısı** geliştirilmeye başlandı. oldukça uzun süren geçiş devresinde, bazı çevrelerde türkçenin terk edilmesine varan aşırı gelişmeler görüldü. ancak, bunlar kültürün gerçek sahibi olan halkın karşı koyması ile dengelendi.¹⁶ türkçe, bütün türk dünyasında en genişinden başlamak üzere düzenli ve kademe kademe daralıp ayrılarak en darına kadar çeşitli sosyal sınıfların ihtiyaçlarına uydurulmuş bir ortak sözlü ve yazılı haberleşme takımı olarak kullanıldı. islami kültür, kendi içinde yaygın bir anarşinin dogmasına imkan hazırlamayacak yapıdaydı. dolayısıyla, türkçe ve onun

¹⁴ Anarşi, durdurulamadığı takdirde bir milleti öldürür; ancak, milletin kullanmış olduğu dil, onun kültür mirasında yaşar. Bu duruma düşürülmüş dillere ölü dil demek yanlıştır. Bu hususu, Azerbaycanlı şair BAHTİYAR VAHABZADE'nin “*Latin Dili*” başlıklı şiiri çok güzel ifade etmektedir. (bk. VAHABZADE, Bahtiyar, **Kökler Budaklar**, Bakü, 1968, s. 22-25). Acaba Türkçe de böyle bir dil haline getirilmek mi isteniyor?

¹⁵ Türk Dünyasının kültür alış verişleriyle ilgili meselelerinin çeşitliliği hususunda bk. BAZIN, Louis, **La Linguistique turque et Les Problèmes d'Acculturation**; rapport introductif, (Teksir halinde kongre tebliği), 30 daktilo sayfası.

¹⁶ 13. yüzyılda, Karamanoğlu Mehmet Beyin Farsça yerine devlet işlerinde Türkçe kullanılmasını emretmesi, Türk halkının başarısı olarak görülmelidir. Mehmet Bey, her halde Türk dilini yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmayı değil, halkının isteğine uyararak Türkçeyi kullanılmayı istemiştir. Onu öztürkçe taraftarı göstermek doğru olmasa gerek. Ne bir dil kurumu kurmuş, ne de sözcük uydurmuştur.

çeşitli halk kesimlerine ait kullanılışları gittikçe oturarak tabii gelişmelerini sürdürüyorlardı.¹⁷

matbaanın türk-islam dünyasına girmesiyle bilhassa, yazar çizer sınıfının büyük bir kısmı daha geniş çevrelere hitap etmek ihtiyacını duydu ve yazarların birçoğu, dillerini hitap etmek istedikleri çevrelere göre ayarlama yoluna gittiler. geniş halk tabakalarına hitap etmek isteyen bu yazarların dilde sadeleşme gibi görülen bu hareketleri aslında son derece tabii bir gelişmeydi.¹⁸

buna “demokrasi” derler; kendi dogrusunu söyleyeni ezer, ya da dokuz köyden kovarlar.

ancak bu sıralarda, batıdan, teknik yanında kültür de girmeye başlamıştı. batı kültürünün hayranları, türk toplumunun aydın çevrelerinde gün geçtikçe artıyordu. osmanlı devletinin 1. dünya harbine girip yenilmesi; harpten sonra kurulan türkiye cumhuriyeti'nin idari kadrosunun ağırlığını batı medeniyeti hayranlarının teşkil etmesi, türkiyede “**halka karşı halk için!**” şeklinde tarif edeceğimiz, zorla batılılaşma hareketlerini hızlandırdı. cumhuriyetin ilk yıllarının neşriyatıyla, o günleri yaşamış halkın anlattıklarının birçok hususta birbirini tutmadıkları, geç de olsa bugünkü nesil tarafından hayretle görüldü...

sil baştan...

batıdan alınan sosyal müesseseleri yerleştirmek için, islami türk medeniyetine karşı açıkça ve sert bir şekilde cephe alındı.¹⁹ eski kültürün eserlerinin yaygın bir şekilde okunmaması ve okutulmaması için islami türk yazısının kullanılmasına son verildi. türk milletinin yüzüne karşı “*zekidir*” deniliyor; arkasından japonlardan, çinlilerden, ingilizlerden daha aptal olduğunu ispat etmek istercesine yazısı kolaylaştırılıyordu.²⁰

¹⁷ Dil Devrimi taraftarları, her fırsatta Osmanlı Türkçesini kötülemek için zamanında belli bir sınıfın zevklerine hitap etmiş olan divan edebiyatından ve o devrin ilim dilinden misaller getirirler. Düşünmezler mi ki, her devirde ve her dil için benzeri durumlar söz konusudur. Bugün ödüller almış Fazıl Hüsni Dağlarca'nın dizelerini vy Tıp fakültelerimizde okutulan anatomi dersini, belli bir zevke ulaşmamış, belli bir eğitimden geçmemiş kaç kişi anlar; herkesin anlaması gerekir mi? Gerekirse mümkün mü?... Kendilerinin “*olanak*’lı, *olasılık*’lı, *sorun*’lu, *borun*’lu, *bileşim*’li, *iletişim*’li, *boşgügüm*’lü, *azveri*’li, *güvenceli*, *gereksinim*’li, *yaşam*’lı, *kuram*’lı, *yanıt*’lı, *kant*’lı, *ozan*’lı, *borazan*’lı, *dizleksel*’li, *izleksel*’li ve de *anutgömür*’lü...” dillerini kendileri gibi birkaç öztürkün dışında kaç Türk, kaç Türkiyeli anlıyor?...

¹⁸ Hitabedilmek istenilen çevre genişledikçe, gönderilecek mesajın muhtevasının daha sathî ve mesajı taşıyan kodun daha çok kimse tarafından bilinenlerden teşekkül ettirilmiş olması gerekir. İncelikli bir ilim, derin bir felsefe, basit, unsurlarının manası bulanık bir dille yapılamaz.

¹⁹ Bu hususta görüş ayrılıkları vardır. krş. **KAYA**, Yahya Kemal, **İnsan Yetiştirme Düzenimiz**, Ankara, 1974, s. 302-316.

²⁰ Dogruyu söylemek gerekirse biz buna mecburduk; I. Dünya Harbi bizi her bakımdan bitirmişti. İstiklal Harbini canları pahasına büyük başarıyla sonuçlandırıp Türk milletine istiklalini bağışlayan büyük önderimiz Atatürk ve arkadaşları tam anlamıyla bir enkaz devr almışlardı. Türkiye perişan, Türk milleti yoksul ve cahildi. Dünyada yeni yeni gelişmekte olan ulaşım ve haberleşme teknolojisinden ülkemiz hemen hemen habersizdi. Her şeye sifirdan başlamaktan başka çare yoktu. Çağdaş bilgiye az zamanda ulaşabilmek için çok sayıda okur yazara ihtiyaç vardı. Kuralları basit bir yazı bu işi bir ölçüde kolaylaştıracaktı. Ama, nasıl? Alışılmış Arap harflerinden kuralları basit bir yazı oluşturmak az bilenlerle hiç bilmeyenler arasında tam bir yazım kargaşasına yol açabilirdi. Latin harflerini almak ve onunla kolay bir yazı oluşturmak için çok düşünüldü, çok tartışıldı. Bugün yazı makinalarımızın başında kolayca eleştirdiğimiz, o devrin, kalem, kağıt, kitap bulamayan kahramanlarına haksızlık etmeyelim. Bilindiği gibi, Japonca ve Çince bir çeşit ideogramlarla yazılır; her kavram için ayrı bir işaret vy işaret grubu öğrenmek gerekir. İngilizcede ise, alfabetik bir yazı sistemi olmasına rağmen, hemen her dil unsurunun

islam medeniyetiyle almış olduğu dil unsurları, ya yüzlerce yıl önce terkettikleriyle ya yeni uydurulmuş olanlarla değiştiriliyor, böylece milliyetçilik adı altında bir an önce batılılaşmak için köklü hamleler yapıyordu.²¹

bir medeniyetin mensubu olmak “oldum” demekle olmaz.

düşünülmüyordu ki, batı medeniyeti de, hristiyanlık öncesi ve hristiyanlık kültürüyle gelişmiş, büyük ve köklü bir medeniyettir. batılılar, o medeniyeti bugünkü durumuna getirmek için yüzlerce yıl emek sarfetmiş, alın teri ve kan dökmüşlerdir; halen de, onu yaşatmak, daha da geliştirmek, kusursuz kılmak için canla başla çalışmaktadırlar. bugün değişik bir kıyafet, değişik bir yazı anlayışı, değişik bir müzik, değişik bir tarih anlayışı, değişik bir yaşama tarzı vs. olarak gördüğümüz batının, bütün bu güzel görünüşünün arkasında yüzlerce yıllık bir geçmiş, apayrı bir dünya vardır.²²

ektiler; biçiyorlar.

bu görünüşleri bir kaç yılda almaya kalkmakla o dünyaya girilemezdi. nitekim de öyle oldu: türk halkı, yeni yetişen nesillerine kendi değer hükümlerini vermekten zorla da olsa vaz geçirildi. yeni değer hükümleri ise, kolay alınıp benimsenecek gibi değildi. bir süre sonra, birçokları için türkiyede, türkiye cumhuriyeti vatandaşı olmak, islam olmak, nüfus cüzdanlarındaki kayıttan öteye gitmeyecekti. türkiyede insan, iyi davranışları, insanlığı, bilgisi ve fazileti ile değil, kaba kuvveti, ne yolla elde etmiş olursa olsun ünvanı ve parası ile ölçülür olmuştur. güçlü olmak haklı olmaktan üstün tutulmuştu. duraklama bitmiş, düşüş başlamıştı...

dil milletin; millet devletin aynasıdır.

şu sıralarda, türkler için, belli bir medeniyet kurmak vey bir medeniyete mensup olmak vaz geçilmez bir ihtiyaçtır. türk halkının yeniden millet olma yoluna çıkması, her şeye sıfırdan başlaması kolay olmayacaktır. şimdiden bu ihtiyacı duyan yeni nesil yolunu aramaya başlamıştır. **bu neslin, sacısını, solcusunu, nasyonalistini, enternasyonalistini, ilericisini, gericisini, tutucusunu, devrimcisini, marksistini, leninistini, maoistini, faşistini, nurecusunu, hilafetçisini, saltanatçısını, şeriatçısını, nihilistini, ateistini vb., hiç birini ama hiç birini –baskıya / şiddete / teröre başvurmadıkları sürece– kınamamalı.** bunlar, türk halkına yeni bir medeniyet bulmak için, onu yeniden millet yapmak için, hayatlarını ortaya koymuş açıkça oynuyorlar. pandoranın kutusu açılmıştır; onu zorla kapamak mümkün olsa bile, dağılan, saçılan kötülükleri toplayıp tekrar içine doldurmak mümkün değildir. “**korkunun ecele faydası olmaz**”: arayış içerisinde olanların davranışlarını saygıyla karşılamak ve kendilerine iyi niyet mahsulü olan her türlü imkan kapısını açmaktan başka çare yoktur. anarşiyi, baskıyla, yasaklarla, ağır cezalarla, terörle vey güzel fakat boş sözlerle, birbirini tutmaz sloganlarla falan vey filan durduramaz. anarşi başladığı gibi durur; arayış içinde olanlar, parçalanmış, yıkılmış medeniyet dünyalarının yerine yenisini kurabildikleri zaman durur; arayış içinde olanlar, artık aldatılmadıklarını anladıkları gün, gerçekten seçme

yazılışı ve okunuşu ayrıca öğrenilir. Bu dillerde okur yazar olmak, Osmanlıcada okur yazar olmak gibi, oldukça uzun bir eğitim-öğretim süresini gerektirir. Ancak, bu milletler, bizim ugradığımız sosyal, ekonomik ve kültürel felaketi yaşamamışlardır... Türkiye Cumhuriyetinin o yıllarda buna vakti var mıydı?!...

²¹ “Gereksiz yere yeni dil unsurları yapmak şizofreninin “*neolojizm*”adı verilen belirtisidir.” bk. SONGAR, Ayhan, *Psikiyatri*, İstanbul, 1977, s. 288-297.

²² bk. SCOGNAMILLO, Giovanni; *Batının İnanç Temelleri*, İstanbul, 1976. (Eserin Bütünü).

hakkına sahip olduklarına, eşit şartlarda eşit haklarla yarıştıklarına inandıkları gün durur; yetkililer şahsi çıkarlarını bir kenara bırakarak düşündükleri gün; iyi niyetlerini isbat ettikleri gün durur...

3. türk dilinden ve dolayısıyla türk dünyasından anarşinin izlerini silebilmek için tedbirler:

“ya sen islam ol ahcik ya ben olam ermeni”

yeniden millet olmak için türk halkının anlaşabilmesi, herşeyden önce, oturmuş, kararlı bir dili gerektirir. oturmuş kararlı bir dil, yapısında anarşi izi taşımayan dil demektir. böyle bir dilin elde edilmesi için türk dünyasının yetkili devlet adamları ve alimleri bir araya gelmeli ve şu hususlarda karara varmalıdırlar. karşılarında iki yol var:

1. yol:

3.1. türk dünyasından türklerin girmiş olduğu eski medeniyetlerin izleri tamamıyla silinmelidir:

bu yol oldukça zor, fakat yürünmesi imkansız değildir. esasen türkler islamiyet öncesi kültürleri hakkında fazla bir şey bilmemektedirler. mühim olan onların islami kültürleriyle münasebetlerini kesme işini daha ciddi olarak ele almaktır. bunun için:

“kabe arabın olsun ...”

3.1.1. türkiye cumhuriyetinin kuruluş yıllarında olduğu gibi halkın dini eğitim ve faaliyetlerini kesinlikle yasaklamak; din adamlarını devlet memuru haline getirerek sosyal ve ekonomik bakımdan kontrol altına almak ve halkın kötü saydığı davranışlarda bulunanları din adamı olarak yetiştirip tanıtmak.²³

musayı küstürdük; isa ile barışalım.

3.1.2. 25'er yıllık aralıklarla bir kaç kere daha yazı devrimi yapmak ve eskiye ait eserlerin yeni yazılarla yazılmasını vey olduğu gibi neşredilmesini yasaklamak; eski kültürün eserlerinin bulunduğu kütüphane, müze gibi yerleri sağcı vey solcu aşırı uçları tahrik ederek tahrib ettirmek, eserlerle birlikte yaktırmak. yazı devrimi hususunda, yazıyı millileştirmek adı altında köktürk ve uygurların kullanmış oldukları yazılar, israildeki durum örnek gösterilerek bir süre için kullanılabilir.²⁴

“türk” de türkçe değilse “türk”ün öztürkçesi ne?

3.1.3. aralıksız dil devrimi yapmak; yeni uydurulan dil unsurlarını bütün basın-yayın organlarını seferber ederek kullanırmak; uydurmacılıkta başarısı görülenlere ödüller ve orunlar vermek; bu işin, halkın dilini “yabancı dillerin boyunduruğu altından kurtarmak” gayesiyle yapıldığına halkı inandırmak; uydurmacılığı dilin **söz dizimine / sentaksına** kadar götürerek yeni ve birbirinden uzak dillerin türemesini sağlamak; giderek bu dilleri kullananlara ayrı etnik grup adları vermek...

²³ Bu maksada uygun din adamlarının yetişmesine imkân hazırlamakla bu yolla gidilebilir. krş. **KAYA, Y. K., İnsan Yetiştirme Düzenimiz**, Ankara, 1974, s. 304-316.

²⁴ Yazı, halen, bir milleti geçmişine bağlayan ve geleceğe kültür mirası bırakılmasını sağlayan en geçerli vasıtadır. Bu yüzdendir ki, bütün öğrenilme güçlüklerine rağmen, akli başında milletler, değil alfabe değiştirmek, basit imlâ değişiklikleri yapmakta bile çok ihtiyatlı davranmaktadırlar. Bizde bazı ilim adamlarımızın uydurmacılığa karşı olmalarına rağmen, alfabe ve yazıda devrim yapılabileceğini tabii karşılamlarına akıl erdiremedim. Bir milletin “yazısıyla oynamak” “diliyle oynamak” demek değil midir? krş. **TİMURTAŞ, F., Türkçemiz ve Uydurmacılık**, İstanbul, 1977, s. 84.

kimmiş türkler; türkçe neymiş?

3.1.4. ingilizce, fransızca, almanca ve rusça gibi kültür dillerinin okutulmasına ilkokuldan başlamak; bu dilleri iyi öğrenenlere bugün türkiyede olduğu gibi önemli ayrıcalıklar tanımak; giderek, önce senatör, sonra mebus adayı olabilmek için müracaat edenleri yabancı dil imtihanına tabi tutmak; yüksek öğrenimini bu dillerden birisiyle yapabilenleri, türkçe ile yapanlara üstün tutmak ve giderek yüksek öğretimin tamamıyla yabancı dille yapılmasını mecburi kılmak... türkiyeli türkler için bu dillerden şimdilik en elverişli olanı ingilizcedir. bu dil aynı zamanda günümüzde dünyanın birinci sırayı alan konuşma ve kültür dilidir. türkiyede aydınlar tarafından tutulan bu dil, önce ikinci resmi dil olarak kabul edilip resmi toplantılarda ve yazışmalarda kullanılabilir...

medeni olun; bedevi değil.

3.1.5. okullarda okutulan sosyokültürel konulu derslerde, batı medeniyetini övmek ve islam medeniyetinin türkleri nasıl barbarlaştırıp geri bıraktığını halkın tepkisine yol açmayacak şekilde anlatmak ve öğretmek...

3.1.6. bunları gerçekleştirmek için batılı devletlerden yardım almak, enternasyonal kuruluşlara girmek ve bu işlerde ihtisaslaşmış batılı misyonerlerle çalışma birliği kurmak...

i. sonuç:

başka dil, başka kültür:

bütün bu işler tamamlandığında, türkçe bölünüp, küçük halk gruplarının günlük işlerinde kullandığı birbiriyle ilgisiz, yazısı ve edebiyatı olmayan basit diller haline gelir; daha önce eğitimine önem verilen yabancı dil millilik vasfı kazanarak ortak kültür ve devlet dili haline geçer; bu dilde mevcut olan eserler oturmuş batı medeniyetinin eserleri olacağı için, bunlarla yetişen nesiller bir başka dünyanın hayranlığını duymayacak ve özlemine çekmeyeceğinden anarşi, türk adının yeni cemiyetlerin tarihinden silinmesiyle nihayet bulacaktır.

ii. yol:

3.2. türk dünyasında türklerin girmiş olduğu eski medeniyetlerin izleri yeniden diriltilmelidir:

bu yol da pek kolay sayılmaz; dışarıda ve içeride dışardan yardım gören engellerle doludur. mühim olan türklerin, yakın geçmişlerindeki medeniyetle zayıflamış olan münasebetlerini yeniden kuvvetlendirmektir. bu işi başarmak için:

bilen okusun; frenkçe mi, rusça mı, arapça mı, yoksa hepsi türkçe mi?

3.2.1. türk dünyası ortak yazısının tayin etmelidir: bugün dünya üzerinde türkçe gibi değişik alfabe ve yazı anlayışıyla yazılan ikinci bir kültür dili yoktur.²⁵ latin ve kiril

²⁵ Millî hafıza ancak yazı ile kaimdir. Tarih yazı ile başlatılır. Millet tarihini kendisini meydana getiren halkın sürekli kullanmakta olduğu yazısıyla başlar; öncesi, isbatı yerli ve yabancı bilim adamlarının insafına terk edilmiş bir efsanedir. Bugünkü şartlarla Türkiye Cumhuriyeti içinde yaşayan halk bir gün millet olursa, millî tarihi **1 Kasım 1928**'den başlar. Bu tarihten evveline ait bilgi ve yorumlar milleti meydana getiren herkesin değil bazı kimselerin inhisarına bırakılmıştır. Her halde, dedesinin mezartaşını tanıyıp ona sahip çıkamayan kimse, o dedenin torunu, o mezar taşının bulunduğu memleketin sahibi olduğunu iddia etme hakkına da sahip değildir. Köktürk ve Uygurlardan kalan yazılı belgeleri birkaç yabancı ilim adamı okumaya teşebbüs etmeseydi ve bunlar sizindir demeseydi, ne iddia edebilirdik? krş. **EMİROĞLU**, Cüneyd, **İslâm Yazısına Dair**, İstanbul, 1977, s. 25. Şunu unutmayalım ki, "Dil bir toplumun kültür birikiminin saklandığı ortak hazine, bu birikimin nesilden nesile aktarıldığı temel

harflerinden meydana getirilmiş fonetik esaslı yazı dilleri, türk dünyasının yalnız geçmişiyile bağlarını büyük ölçüde koparmakla kalmamış, aynı zamanda yaşayan nesillerin yazı yoluyla anlaşmalarını da sekteye ugratmıştır.²⁶ hangi alfabeyle olursa olsun, nispeten fonolojik esaslı ortak bir yazıda karar kılınmalıdır.²⁷ bu yazı, yazım anlayışı bakımından belki de yakın bir geçmişte türk dünyasının ortaklaşa kullandığı islami türk yazısı benzeri bir yazı olabilir.²⁸ böyle bir yazıyı kullanmak için, daha önce yapılmış bir yanlışı yapıp devrim yoluna gitmeye gerek yoktur. bugünkü türk devletlerinin alacakları ortak bir kararla, islami türk yazısı vey yazım anlayışı bakımından islami türkyazısı benzeri bir yazı, yalnız türkolojiyle uğraşanların inhisarından çıkarılıp ortokul ve liselere ders olarak konulabilir ve ilk kademedede, edebiyat derslerinde yazı devrimlerinden öncesine ait metinler asli yazılarıyla okutulabilir. açıkça itiraf etmeliyim ki, bu, gerçekleşirse, bu sahada hocalık ve ilim adamlığı yapan bizlerin işini oldukça zorlaştıracaktır. bundan böyle bilhassa bizim için islami türk yazısıyla yazılmış eserleri latin harfleriyle yazmak artık ilmi çalışma olmaktan çıkacak; öğrencilerimiz islami türk yazısını vey bu yazım anlayışının mantığını bilerek karşımıza oturabileceklerinden onlara daha yüksek seviyede bilgi kazandırabilmek ugruna daha çok çalışmamız gerekecektir. sanıyorum ki, görünür sebebi hangisi olursa olsun, meslektaşlarımdan bir kısmının itirazlarının asıl sebebi bu olacaktır. ayrıca, bu hususta bütün türk dünyasında okutulabilmesi için islami türk yazısıyla basılmış, siyasetten uzak, tekniği, edebiyatı ve diğer güzel sanatları konu alan neşriyata müsaade edilmesi faydalı olur.²⁹ bana sorarsanız, ben, şu an kullanmakta olduğum **latin harfli türkiye cumhuriyeti yazısının** türk dünyasının ortak yazısı olmasından yanayım. çünkü, bilindiği gibi, **1) türkiyeli türkçesi**, türk lehçeleri içerisinde en iyi işlenmiş ve en tanınmış olanıdır. **2) türkiyeli türkçesi**, diğer türk

ortamıdır.” (İZBUL, Yalçın, *Bilimin Nesnellik Sorunu ve Dil*, **Bilim ve Teknik**, Sayı: 115, s. 26.) ve yazı bu hazinenin en mühim anahtarlarıdır.

²⁶ bk. ERCİLASUN, Ahmet B., **Bugünkü Türk Alfabeleri**, “Söz Başı” Ankara, 1977.

²⁷ Fonetik yazı, ancak yabancı dil öğreniminde bir dereceye kadar fayda sağlar. Ana dili öğreniminin nispeten fonolojik bir yazıyla yapılmasında fayda vardır. Fonolojik bir yazı, bir dil içinde, hem ağız ve lehçelerin ses bakımından birbirlerinden fazla uzaklaşmalarını engeller, hem de, ağız ve lehçeleri konuşanların yazı yoluyla anlaşmalarını sağlar. Fonetik yazı ile ideografik yazı arasında bulunan fonolojik yazı, okurken anlamayı gerektirdiği için fonetik yazıya göre öğrenilmesi biraz zordur; ancak, okumanın gayesi anlamak olduğuna göre, birçok milletler gibi bizim de bu zorluğa katlanmamız gerekir.

²⁸ Bizde bazı ilim adamları, İslâmî Türk yazısının, Türkçenin ses yapısına uymadığını vey bu yazının, harflerinin şekil ve birleştirilmeleriyle ilgili kusurları bulunduğunu; ayrıca imla anlayışı sebebiyle Türkçenin yarısı yazılıp yarısı yazılmayan bir dil haline gelmesine yol açtığı iddiasında bulunmaktadırlar. (krş. ERGİN, Muharrem, *7. Türklerde Yazı ve Alfabeler*, **Türk Dünyası El Kitabı**, Ankara, 1976, s. 349.). Bu belirtilen hususlar bütün gelişmiş kültür dillerinde görülen, dilin gayesiyle değil, şekliyle ilgili hallerdir. Bugün dünyanın en çok konuşulan dillerinden biri olan Çincenin yazılmasında, imlânın sesle alakası olmadığı gibi, yazı işaretleri de değil bitleştirilmek, birbiri üzerine bindirilmektedir. Fakat, bu durum bile, bu yazının, yazı makinasında yazılmasına, matbaada dizilmesine, hatta teleksle çekilmesine engel değildir. Yeter ki, devlet ve ilim adamları kendi milletlerini ve millî kültürlerini sevsinler; tekniği kültürlerine uydurmanın yolunu bulacaklardır...

²⁹ Türk kültürünün İslâmî Türk yazısıyla yazılmış değerli eserleri yabancı yayınevleri tarafından foto-ofset tekniğiyle basılıp piyasaya sürülmektedir. Türkiyede ise yazı devrimine ters düştüğü için, henüz İslâmî Türk yazısıyla eser basmak serbest bırakılmamıştır. Kendi eserlerini ithal yoluyla okuyan bizden başka acaba kaç millet vardır? (krş. GÜNER, Ahmet, **Bir Kültür Faciası, Türkiyedeki Rusya**, Ankara, 1975, s. 168-171.)

lehçeleriyle kıyaslandığında, telif ve tercüme yoluyla oluşturulmuş nitelikli belge (yazışma, mektup, kitap, gazete, dergi, vbg.) çeşidi ve sayısı bakımından, gerek geçmişte gerek günümüzde, en ileri durumdadır. **3) türkiyeli türkçesi**, bugünde türk dünyasının en kalabalık türk topluluğu tarafından konuşulup yazılmaktadır. **4) ben bugüne kadar yazdıklarımı ve bu tebligimi latin harfli türkiye cumhuriyeti yazısını kullanarak türkiyeli türkçesiyle yazdım. -çok bencilce bulacaksınız ama- türkiyeli türkçesi**, bu yazısı ve bu haliyle yaşadığı ve yayıldığı müddetçe benim bütün yazdıklarım ve bu tebligim daha çok kimseye ulaşacak, daha çok kimse tarafından okunacaktır. ve ben bunu bütün gönlümle istiyorum.

bir deli bir kuyuya taş attı; buyurun çıkaralım.

3.2.2. türk dünyası, ortak dil unsurlarını tespit etmelidir: bugün dünya üzerinde sözlüğü ve grameri ilgisiz kimselerin insafına bırakılmış ikinci bir kültür dili yoktur. hele türkiyede, herkes kendisini kelime ve ek uydurmaya selahiyetli görmekte, bu uydurmaları yaymak için bulunduğu mevki kullanıp henüz halka mal olmamış bu sözde dil unsurlarını halkın malı olan devlet müesseseleri (trt, okullar, vb.) vasıtasıyla kullanılabilir hale getirmeye çalışmaktadır. ilim adamları ise uydurulan **sözcüklerin** türkçe için gerekli vey gerekli olduklarının değil, yapı ve kullanılış itibarıyla yanlışlık vey doğruluklarının münakaşasını yapmaktadırlar. sözde, türkçe, yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarılırken, türk halkının gündün güne bölünerek değişik yabancı kültürlerin boyunduruğu altına girdiği gerçeği gizlenmeye çalışılıyor. türkçe, geçmiş olan bir dildir; tarihi gelişmesi tabii ve kopuksuzdur;³⁰ türk halkı kendi dilinde ne yapmışsa ve başka dillerden ne almışsa bilerek ve isteyerek yapmış ve almıştır; yaptığı ve aldığı dil unsurlarını kendi malı haline getirmesini bilmiştir. bugün yapılacak iş biraz zor, fakat mümkündür: tarihte ve günümüzde türk dünyasının halk ve meslek grupları tarafından sevilerek çok okunan eserlerinde geçen dil unsurları (kelime ve ekler) öz ve yabancı ayrımı yapılmaksızın eksiksiz taranmalı, tespit edilen dil unsurlarının mana ve vazifeleri dikkatli bir şekilde araştırılmalı; gerektiğinde anketlerle türk halkına ve ilgili meslek gruplarına müracaat edilmeli ve türk dünyasının ortak malı olma şansına sahip olanlar ayırım yapılmaksızın türk dilinin sözlüğüne ve gramerine alınmalıdır.

insanlar konuşa konuşa ...

3.2.3. türk dünyasında teşekkül ettirmek istenilen müşterek yazı ve dil hususunda kimseye baskı yapılmamalı: nasıl olsa, teklif olarak başlayan bu hareket zorla engellenmediği takdirde, birbirleriyle anlaşmak isteyenler, birbirlerine anlayabilecekleri dille hitap edecekler; böylece, türk dünyası, tarihte olduğu gibi, ortak dil ve yazısına tabii yoldan yeniden sahip olacaktır.

bakmasını bilene, her dil dünyaya açılan ayrı bir penceredir.

3.2.4. dilin zenginini, yoksulu olmaz; dilin gelişmiş, güdüğü olur. ister gelişmiş ister güdük olsun her dil öğrenilmeye ve öğretilmeye değer. sağlıklı insan dil öğrenme yetisiyle dünyaya gelir ve her insanın başta anadili / **yakın çevre dili** olmak üzere dil öğrenme hakkı vardır. bu hak kutsal bir haktır. dil öğretene ve öğreneni saygıyla karşılamak gerekir. barış istiyorsanız; barışa giden yol dilden geçer.

³⁰ Türklerin, İsraililerin İbranicede yaptıkları gibi, eski dil unsurlarını yeniden kullanılabilir hale getirmeye ihtiyaçları yoktur; Türk dili gereksiz bulduğu dil unsurlarını bırakmış, gerekli gördüklerini kullanmaya devam etmiştir. Türk düşüncesi yeni kavramlara ulaştığında, yeni dil işaretleri yapmakta vey almaktadır. Dil canlı olmadığı için dil unsurları ölmez, terk edilir. Ölü dil, yoktur; millî kültür çöktüğünde, ölen millettir; millî değerlerini taşıyan dili, kısmen vey tamamen medeniyet tarihine terk edilmiş olur...

türk dünyasında, anadili, yerli ve yabancı dil öğretimi milli menfaatlere uygun olarak yapılmalıdır: f. kölcsey yegenine “*yabancı dil bilmenin güzel bir şey, ana dilini yükseltmeninse vazife olduğunu hiçbir zaman unutma.*” diyor. yabancı dil türk halkının çağdaş dünya ile münasebetini karşılıklı menfaatleri yönünden geliştirmesi için öğretilmelidir. ancak dilin, aynı zamanda kültür alış verişinde mühim bir kanal; sosyal değerlerin ise milli kültürü koruyan birer filtre olduğu unutulmamalıdır. yabancı dil öğretiminin anarşiyi doğuran unsurlardan biri olmaması için, filtrenin sağlam olup olmadığını kontrol etmeden kanalı açmak doğru değildir. şüphesiz türk dünyasının, kalkınması için her dilde mütercim ve tercümanlara ihtiyacı vardır. diplomatlar gönderildikleri ülkelerde kullanılan dilleri bilmelidirler. ancak, gerek devlet adamları, gerek diplomatlar, türk halkını temsil ettikleri resmi görüşmelerinde türk dilinden başka dil kullanmamalıdır. İmzalayacakları anlaşmaların türkçe ve karşı tarafın diliyle yazılmış olmasını istemeli, türkçe olanının altını imzalamalıdır. türk halkından yabancı dil öğrenenlere ayrıcalık değil, diğer öğrenimleri yapanlarla hizmet eşitliği sağlanmalıdır. üniversite ve diğer araştırma kurumlarında yapılan araştırmaların ihtiyacına göre ilgili sahalarda yabancı dil bilen mütercimler bulundurulmalı; bunlar diğer araştırmacı ve öğreticilerle eşit haklara sahip olmalıdırlar. yerli ve yabancı diller, herkese değil; gerekli diller, gerektiği şekilde ilgililere öğretilmeli; diğer dillerde yayınlanan ilmi ve edebi eserler gecikilmeden türkçeye tercüme edilip yayınlanmalıdır. daha önce de işaret ettiğimiz gibi, bir dilin değeri onun kültürel ve edebi itibarına bağlıdır. bir dilin kültürel ve edebi itibarı ise daha çok o dille yazılmış her mevzuda yerli ve yabancı ilgililerince aranan bol miktarda telif ve tercüme eser buldurmasına bağlıdır. bugün ingilizce, rusça, japonca, çince, almanca, fransızca, arapça, osmanlıca vb. dilleri öğrenme istegimiz, çocuklarımıza öğretme istegimiz, bu yüzden bu dillerle öğretim ve eğitim yapan okullara çocuklarımızı sokmak isteyişimiz bu dillerin güzelliğinden, saflığından, kolaylığından değil, bu dillerde yazılmış eserlerdeki biriktirilmiş bilgi yüzünden değil midir? vaktiyle osmanlıca dedigimiz türkçe de böyle bir dil olmuştu; türkçe bugün böyle bir dil olmaya layık değil midir? öğretimde, yabancı dil, mecburi değil, ihtiyari olmalı; yabancı dil öğrenenlere ayrıca durumlarına uygun sertifika vey diploma verilmelidir.

rejimini kendi seçen devletine sahip çıkar.

3.2.5. türk dünyası, siyasi görüşler ve rejim tartışmalarını bir yana bırakarak, ortak bir ilimler akademisi kurmalıdır: nasıl olsa ortak bir dili konuşup yazan halklar birbirlerini gün geçtikçe daha iyi anlayacak; ortak bir kültüre sahip olmaya çalışacak ve günün birinde, er geç hiçbir zorlamaya gerek duymadan millet olma şuuruna varacak; bu arada, siyasi görüş ve rejim anlayışı bakımından da birbirlerine yaklaşacaklardır. Kurulacak **türk ilimler akademisi**, bünyesinde türk dilinin önce bir kültür dili haline getirilmesi hususunda çalışan bir yüksek komisyon bulundurmalıdır. bu komisyon, türk dilinin gelişmesini günü gününe takip etmeli ve dilin yeni kavramlar karşısında, başka dillerden alınan vey türkçenin imkanlarıyla yapılan ihtiyaç duyduğu yeni dil unsurlarını tespit ve duyurma hususunda akademinin diğer komisyonlarıyla işbirliği etmeli; ayrıca, türk diliyle en yeni bilgileri havi bir ansiklopedik lügat yayınlamalıdır. bu arada, “*türk*” adı ve “*türkçe*” **türkiyeli türklerin** inhisarından kurtarılıp bütün türk dünyasındaki türkler ve bunların ortak dili için kullanılmalıdır.

ii. sonuç:

milli dil, milli kültür.

bu işler sürerken, ortak dil ve yazısıyla anlaşacak olan türk halkları, siyasi görüş ve rejim anlayışında da birbirlerine yaklaşacak; türk dili yeniden bir kültür ve devlet dili halini alacak; bu dilde verilen eserler, oturmuş bir türk kültürünün eserleri olduğu için, bunlarla yetişen nesiller, başka kültürler karşısında hayranlık duysalar bile alacakları şeyleri ellerindeki köklü ölçülere vuracaklarından daha akıllıca hareket etmiş olacaklar, yeni bir dünya aramak yerine kendi dünyalarını geliştirme yolunu seçeceklerdir. medeniyet değiştirmeye zorlanmaktan ileri gelen bunalım, milli ruhta meydana getirilmiş olan kişilik çatışması ortadan kalkmış olacağından anarşi duracaktır.

denizler durulmaz dalgalanmadan ...

bugüne kadar duyduğum, okuduğum ve üzerinde düşünüp tecrübemle değerlendirdiğim fikirler, beni biraz önce sıraladığım sonuçlara ulaştırmıştır. bugünkü anarşinin ve anarşinin türk dilindeki izlerinin ortaya çıkışı ve yok edilebilmesi hususunda doğru olduğunu sandıklarım şimdilik bunlardan ibarettir. yanlış ve eksiklerim hususunda bana yardım edeceğinizi umar, kusurlarımı iyi niyetime bağışlamanızı diler, saygılarımı sunarım.

Kaynakça:

- AKMAN, Toygar, *Evrendeki Şuur Yapısı*, **Bilim ve Teknik**, Sayı: 12, s. 8-13.
- AKMAN, Toygar, *Madde İçindeki "Canlılık"*, **Bilim ve Teknik**, Sayı: 132, s. 11-14.
- BAŞKAN, Özcan, **Lengüistik Metodu**, İstanbul, 1967.
- BAZIN, Louis, *La Linguistique Turque et les Problèmes d'Acculturation* (Kongre tebliği).
- DOĞAN, D. Mehmet, **Batılılaşma İhaneti**, İstanbul, 1977.
- EMİROĞLU, Cüneyd, **İslâm Yazısına Dair**, İstanbul, 1977.
- ERCİLASUN, Ahmet B. , **Bugünkü Türk Alfabeleri**, Ankara, 1977.
- GELB, I. J. , **A Study of Writing**, Chicago and London, 1965.
- GÜNER, Ahmet, Bir Kültür Faciası, **Türkiyedeki Rusya**, 1975; s. 168-171.
- HIGOUNET, Charles, **L'écriture**, Paris, 1964; "QueSaisje?" 653.
- İZBUL, Yalçın, *Bilimin Nesnellik Sorunu ve Dil*, **Bilim ve Teknik**, Sayı: 115, s. 25-27.
- KAYA, Yahya Kemal, **İnsan Yetiştirme Düzenimiz - Politika- Eğitim - Kalkınma**, Ankara, 1974.
- KÖLCSEY, F. **Öğütler**, Dünya Edebiyatından Tercüme, Macar Klasikleri: 14, Ankara, 1949.
- MARTINET, Andre, **Eléments de Linguistique Generale**, Paris, 1970.
- POTTIER, Bernard ve diğerleri, **Le Langage**, Paris, 1973.
- Rakamlarla Büyük Türkiye - Türkçe Dünyada Üçüncü Dil...*, **Günaydın Gazetesi**, 2. Bölüm: *Anadolu Haberleri*, 12 Eylül 1977, s. 3.

SCOGNAMILLO, Giovanni, **Batının İnanç Temelleri**, İstanbul, 1976.

SONGAR, Ayhan, **Psikiyatri - Modern Psikobioloji ve Ruh Hastalıkları**, İstanbul, 1977.

STALİN, J. V. , **Marksizm ve Dil**, İstanbul, 1967.

TDK, **Dil Devrimi Üzerine**, Ankara, 1967.

TİMURTAŞ, Faruk K. , **Türkçemiz ve Uydurmacılık**, İstanbul, 1977.

Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, **Türk Dünyası El Kitabı**, Ankara, 1976.

VAHABZADE, Bahtiyar, **Kökler, Budaklar**, Bakû, 1968.

WIENER, Norbert, **Emek, Sibernetik ve Toplum**, İstanbul, 1975.

WILLIAMSON, H. R. , **Chinese**, London, 1971; "TeachYourself Books".

efrasiyap gemalmaz

ii. millî türkoloji kongresinde sunulmuş bildiri; istanbul, **5 -9 şubat 1979**.

efrasiyap2@yahoo.com

[[Efrasiyap Gemalmaz'ın Sayfası](#)]
<http://efrasiyap.tripod.com/>
